

Stanisław Pawłowski, Bogdan Chorąży, Bożena Chorąży, Jerzy Szydłowski, Jacek Reyniak

Bielsko-Biała, st. 31, AZP 107-48/16

Informator Archeologiczny : badania 26, 93-94

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W sezonie badawczym 1992 objęto rozpoznaniem obszar 4 arów, odsłaniając partie skraju wsi, będącą częścią produkcyjną związaną z produkcją soli. Odkryto 49 obiektów — piecy i palenisk — zawierających kilka tysięcy ułamków ceramiki, noże, przęśliki, kablączki skroniowe, bryłki żuzła, ołowiu i srebra. Na szczególną uwagę zasługuje obiekt służący do odparowywania solanki. Był to piec otwarty o ścianach zbudowanych z kamieni łączonych gliną, z umieszczoną wewnątrz prężnicą glinianą. Pod piecem znajdowała się ofiara zakładzinowa — prawdopodobnie konia i dwóch źrebiąt. W badanej partii osady nie natrafiono na obiekty mieszkalne, które (co stwierdzono w trakcie badań sondazowych w 1991 r.) znajdowały się w bezpośrednim sąsiedztwie części produkcyjnej i skupiały się na wschód od omawianego miejsca, bliżej centrum współczesnej wsi Zgłowiączki.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego. Badania zakończono.

PÓŹNE ŚREDNIOWIECZE

Bielsko-Biała, st. 31
AZP 107-48/16

Muzeum Okręgowe w Bielsku-Białej

Badania prowadził mgr Stanisław Pawłowski przy współpracy mgr mgr Bogdana i Bożeny Chorążych. Konsultant naukowy — prof. Jerzy Szydłowski. Nadzór konserwatorski — mgr Jacek Reyniak. Finansowane przez Muzeum Okręgowe w Bielsku-Białej. Zamek późnośredniowieczny i nowożytny (XIV-XX w.)

Zamek usytuowany na skraju wzgórza miejskiego dominującego nad rzeką Białą, w widłach potoków Młynówki i Nipru wpadających do Białej, zespolony został z układem urbanistycznym miasta wspólnym murem obronnym. Obecna bryła zbudowana jest na planie trapezu z dziedzińcem pośrodku.

Pierwsze prace wykopaliskowe przeprowadzono w 1957 r., a następnie kontynuowano je w l. 1982-1985. Rozpoczęte po wieloletniej przerwie badania w 1992 r. miały charakter ratowniczy (w związku z wykopami kanalizacyjnymi na dziedzińcu zamkowym) i zmierzały do poznania stratygrafii dziedzińca i weryfikacji stanu badań nad najstarszymi fazami budowy zamku. W czasie nadzoru nad wykopami kanalizacyjnymi założono 2 wykopy archeologiczne oznaczone numerami 1/92 i 2/92.

Wykop 1/92 o wymiarach 2,65 x 3,4 m założono w północno-zachodnim narożniku dziedzińca. Stwierdzono sztuczne obniżenie calca sięgające od 140 do 250 cm w najgłębszym miejscu. Calca stanowi zwirowato-gliniasty utwór pochodzenia polodowcowego z otoczkami. Sztuczne obniżenie calca kształtem przypomina nieckę, w części dolnej wypełnioną kolejno po sobie następującymi nawarstwieniami, których układ jest zgodny z kształtem tego obniżenia. Kolejne warstwy miały przebieg odmienny i stanowiły prawdopodobnie poziom niwelacyjny obniżenia calca (szarżółta glina z wtrętami zaprawy wapiennej, drobne otoczaki). Powyżej, na gł. 110 cm zalegała warstwa ciemnobrunatnej gliny o miąższości 10 cm, z bardzo licznymi fragm. drewna i ceramiki, będąca prawdopodobnie poziomem użytkowym. Ponad nią znajdowała się warstwa żółtej gliny z wtrętami zaprawy wapiennej, nad którą zalegał ostatni poziom użytkowy przykryty współczesnym brukiem dziedzińca na podsypce. Na gł. 130 cm od bruku dziedzińca wystąpił zbliżony do czworoboku obiekt o gł. 90 cm, w części północno-zachodniej mający charakter jamy z bardzo licznymi fragm. skóry, wyrobów skórzanych, ceramiki, kości, drewna, fragm. i przedmiotami żelaznymi (np. bałt kuszy).

Materiał archeologiczny pozyskany z wykopu 1/92 stanowiły głównie fragm. naczyń wypalanych w atmosferze utleniającej i redukcyjnej, skór i wyrobów skórzanych, przed-

miotów żelaznych, dobrze zachowanego drewna (również nadpalonego), kości zwierzęce, skorupki jajek oraz kamienne kopyta szewskie. Szczególnie interesującym zabytkiem, który wystąpił na poziomie 120–130 cm, była złota szpila.

Wykop 2/92 o wymiarach 110 x 350 cm zlokalizowano wzdłuż wschodniego skrzydła dziedzińca, w jego północnej części. W dolnej części wykopu zaobserwowano podobnie jak w wykopie 1/92 sztuczne obniżenie calca, sięgające w najgłębszym miejscu do 3 m od poziomu bruku dziedzińca, kształtem przypominające również nieckę, w dolnej części wypełnioną kolejnymi nawarstwieniami. Powyżej zalegały warstwy niwelacyjne i zasypowe sięgające do współczesnego bruku dziedzińca.

Materiał znaleziony był mniej liczny niż w wykopie 1/92. Złożyły się nań ceramika, fragm. skór i wyrobów skórzanych, kości zwierzęce, fragm. wyrobów żelaznych i drewna.

Na podstawie obserwacji stratygraficznych wykopów, pozyskanego materiału archeologicznego i stanu wcześniejszych badań można wstępnie zinterpretować nieckowate zagłębienia jako ślad fosy, być może związanej z funkcjonowaniem osadnictwa na wzgórzu zamkowym przed 1 poł. XIV w., a więc zanim powstał murowany zamek (po 1358 r.). Wąski zakres przeprowadzonych prac nie pozwala jednak wyciągnąć zbyt daleko idących wniosków co do przebiegu fosy.

Materiał znajduje się w Muzeum Okręgowym w Bielsku-Białej.

Badania będą kontynuowane.

Brześć Kujawski
gm. loco, woj. włocławskie
A7P 49-46/—

Uniwersytet Łódzki Katedra Archeologii

Badania prowadzili mgr A. Andrzejewska, mgr K. Nadolska-Horbacz i prof. dr hab. L. Kajzer (autor sprawozdania). Finansowane przez zgromadzenie ss. elżbietanek. Pierwszy sezon badań. Dawny zespół kościoła i klasztoru Dominikanów.

Jesienią 1989 r. zgromadzenie ss. elżbietanek, obecny użytkownik zespołu poddominikańskiego w Brześciu, rozpoczęło wznoszenie nowego budynku klasztornego, w związku z tym teren objęto bezpośrednim nadzorem archeologicznym (w 1989 r. P. Sobczyk i A. Horonziak, w 1991 r. R. Grygiel). Jednakże walor miejsca i rozmach prac budowlanych zdecydowały o konieczności przeprowadzenia dokładniejszej penetracji archeologicznej.

Podjęte w 1992 r. badania miały charakter ratowniczo-konserwatorski i ograniczyły się do zarejestrowania wykopów budowlanych i kanalizacyjnych oraz przebadania kilku wykopów sondażowych. Celem prac było wstępne poznanie sytuacji stratygraficznej obiektu, określenie czasu powstania zespołu i identyfikacja śladów wcześniejszej zabudowy. Oprócz działań terenowych przeprowadzono też kwerendę archiwalną, głównie w zespołach akt dominikańskich w Krakowie i konsystorskich we Włocławku.

Wyeksplorowano (lub objęto ścisłym nadzorem) 9 wykopów o łącznej powierzchni 118 m² (orientacyjna kubatura 370 m³) i zgromadzono liczący ok. 1200 zabytków materiał ruchomy, głównie ułamki naczyń (ponad 850 fragm.). Wykonano szereg obserwacji architektonicznych i sporządzono odpowiednią dokumentację rysunkową i fotograficzną. Prace doprowadziły do poznania specyfiki badanego stanowiska i umożliwiły wysunięcie kilku roboczych hipotez. Wymagać one będą weryfikacji, którą umożliwi m.in. planowana rozbiórka starego budynku klasztornego, całkowicie zdekapitalizowanego.

Stwierdzono, że murowany kościół Dominikanów powstał dopiero w II poł. XIV w., zaś budowle wcześniejsze, zapewne drewniane, zlokalizowane były w Starym Brześciu, a więc poza terenem obecnego miasta. W późnym średniowieczu do kościoła nie dobudowano trójbocznego narysu klasztoru i bracia zamieszkali w budynkach drewnianych i szachulcowych. Trwało to chyba aż do końca pobytu oo. dominikanów w Brześciu, czyli do poł. XIX w. Także ruchomy materiał zabytkowy datować można najwcześniej na koniec XIV w.

Materiały i dokumentację złożono w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.

Badania zostały zakończone.